

<https://doi.org/10.62837/2024.6.488>

MƏTANƏT ELDAR QIZI MUSTAFAYEVA

Gəncə Dövlət Universiteti

Azərbaycan və dünya ədəbiyyatı kafedrasının doktorantı

mustafayeva20091214@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0002-1754-590X>

**BƏXTİYAR VAHABZADƏNİN “ÖZÜMÜZÜ KƏSƏN QILINC”
 (“GÖYTÜRKLƏR”) PYESİNDƏ KLASİKLƏŞMİŞ ƏDƏBİ VƏ
TARİXİ TƏZAHÜRLƏR**

Xülasə

Hər bir xalqın taleyində silinməz izlər buraxan tarixi hadisələr baş verir. Baş vermiş həmin hadisələr bəzən tsikl kimi forma və zaman dəyişiklikləri ilə mütəmadi təkrarlanır. Bunlar öz növbəsində fikir, fəlsəfə, ədəbiyyat nümayəndələrinin düşüncəsində ədəbi materiala, bədii portretlərə çevrilir. Bu mənada Bəxtiyar Vahabzadənin “Özümüzü kəsən qılinc”, yaxud “Göytürklər” pyesində klassikləşmiş ədəbi, tarixi təzahürlər geniş planda işlənmişdir. Artıq klassikaya çevrilmiş ənənədən qaynaqlanma, ondan dərs çıxarma müəllifin yaşadığı dövrün və bütün zamanların prioritetinə çevrilmişdir. Məqalədə “Özümüzü kəsən qılinc”, yaxud “Göytürklər” pyesində yer almış bir sıra mətləblər; ana dili, etnogenez, qədim milli, etnik adətlər və düşüncə, əbədi olan Xeyir və Şərin mübarizəsi və s. məsələlər təhlil edilir.

Açar sözlər: Bəxtiyar Vahabzadə, “Göytürklər” pyesi, müsbət və mənfi qəhrəmanlar, idrak, klassizm cərəyanı, Ötükən.

Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığında soykökə qayıdış, ondan öyrənmə, qayanaqlanma, etnogenez məqamların araşdırılması və bədii həll ilə təqdimi əsas istiqamətlərdəndir. Bu mənada “Özümüzü kəsən qılinc”, yaxud “Göytürklər” pyesi Azərbaycan ədəbiyyat tarixində xüsusi mərhələni təşkil edir. “Dramaturqun bir yaradıcı şəxsiyyət kimi daha böyük hünəri ondadır ki, xalq taleyinin çox mühüm problemi haqqında tarixin konkret mərhələsində baş vermiş ibrətamiz hadisələr və fəaliyyət göstərmiş görkəmli şəxsiyyətlər haqqında məhz ədəbi əsər yaratmış, sanballı mətləbləri canlı surətlər, həyatı konfliktlər əsasında bədii, obrazlı sözün qanadlarında səhnəmizə gətirmişdir.” [4/36] “Özümüzü kəsən qılinc”, yaxud “Göytürklər” pyesinin hazırlanması ərəfəsində B.Vahabzadə Bakı Dövlət Universitetinin həmin vaxt üçün dissertantı, filologiya elmləri doktoru, professor Fəridə Səfiyevaya verdiyi müsahibəsində əsəri 1450 il əvvəl Çin sərhədində yaşayan Göytürklərin həyatını və tarixini 10 il araşdırdığını vurğulayır. Müəllif müsahibəsində Ana Yasada, daşlara yazılmış Orxon-Yenisey abidələrində milləti yad təsirlərdən qorumaq üçün qəbul edilən qanunların müdrikəsinə düşünülmüş və qəbul edilmiş olduğunu qeyd edir. Əsəri, yaxud dövrü anlamaq üçün, həqiqətən, qədim türklərin idarəetmə sistemi, ordusu, qanunları haqqında da məlumat sahibi olmaq lazımdır. Müsahibəni oxuyarkən 1450 il əvvəl əcdadlarımızın bütün bu

məsələləri müasir dillə desək, demokratik qaydalarla idarə etdiyini görürük: "...Ana Yasaya görə orduda müxtəlif millətlər qulluq edə bilərdilər. Ancaq onbaşı, yüzbaşı, minbaşı, tümənbaşı (tümən diviziya deməkdir) ancaq türk olmalı idi. Xaqanın yanında 7 nəfər divan üzvü və 93 nəfərdən ibarət qurultay olarmış. Qurultay üzvlərinin yaşı 60-80 arasında olmalı imiş. Özü də bu adamların heç birinin Xaqanla qohumluq əlaqəsi olmamış. Yalnız Xaqana, özü də qurultayın qərarı ilə yad millətdən qız almağa icazə verilmiş. Özü də o zaman ki, ölkədə vəziyyət ağır olanda, hücum gözlənilirdi. Xaqanın yalnız türk qızından olan övladı vəliəhdlik hüququna malik imiş. Yad qızdan olan övlad yalnız şahzadə sayılar, taxt-tac iddiasında ola bilməmiş." [1/299]

Pyes böyük Türkcü və Turançı ideoloq, Nihal Atsızın xatirəsinə həsr edilmişdir. "Bəxtiyar Vahabzadə böyük türk yazarı Hüseyn Nihal Atsızın "Bozkurtların ölümü" romanının təsirilə "Özümüzü kəsən qılınc" pyesini yazır və onun xatirəsinə ithaf edir. Yazar əsərini əvvəldən axıra qədər milli folklor ənənələri üzərində kökləyir. Bəxtiyar Vahabzadə əsərdə, qurddan törəyən, qədim Türk soylarından gələn Aşina ailəsinin qurduğu Göytürk xaqanlığının tarixi təşəkkül yolunu, mübarizə tarixini əsvir edir." [4]

Müstəqillik dövrünün də böyük sənətkarı B.Vahabzadənin "Özümüzü kəsən qılınc" əsərində dərin kolliziya özünü göstərir. Bu kolliziya bir xalqın istiqlal arzuları ilə hakimiyyəti ələ almaq istəyən həris adamların arasındakı konfliktədən yaranır. Maraqlısı budur ki, həmin konflikt müəllif təxəyyülünün məhsulu olmayıb, bütün dövrlər üçün aktual məqamı təşkil edir. Məsələyə retrospektiv nöqteyi-nəzərdən yanaşan Vahabzadə mahiyyətə əsərin yazıldığı dövrə işarə edir, hərc-mərcliyin, xaosun, hakimiyyət davasının xalqın rifahı, dövlətin qurulması, qorunması baxımından ən gərəksiz, mənfur hadisə kimi qiymətləndirir. Professor Aydın Dadaşov "Özümüzü kəsən qılınc" pyesində klassizmin mükəmməl işləndiyini qeyd edir. Klassizm cərəyanının isə sırf ictimai dəyərlərə söykəndiyini vurğulayaraq, bu üslubi yanaşmada mütləq yazıçının özünün ictimai əqidəyə sahib olması gərək olduğunu vurğulayır. Bu mənada B.Vahabzadənin "Fəryad", "Dar ağacı" pyeslərindən başlayan klassizm ünsürlərinin bu əsərdə daha bariz göründüyünü qələmə alır. "Dövlətçilik ənənələrimizin yeni mərhələdə yarandığı və inkişaf etdiyi, eyni zamanda deformasiyaya məruz qaldığı bir dövrdə müəllif klassizm cərəyanı ruhunda-daha çox ictimai, daha az şəxsi mövqe prizmasından hadisələri moralizm (cəmiyyəti əxlaqi prinsip, ənənələrlə, ədalət və bərabərlik düşüncəsi ilə ruhlandırın cərəyan-M.E.M) baxımından şərh edərək insanları cəmiyyətlə münasibətdə ictimai mövqedə dayanmağa çağırır və eyni zamanda dövlətçilik təəssübkeşliyi sayılan maarifçi klassizm ruhunda xırda məişət qayğılarından azad olub, dövlət mənafeyində dayanmağa çağırır." [1/330]

Əsərdə müsbət və mənfi qəhrəmanlar vardır. Lakin əsəri maraqlı və dəyərli edən məqam odur ki, burada hər hansı obraz digərlərindən daha qabarıq planda işlənməmişdir. Ədəbiyyatşünaslar əsərin baş qəhrəmanının Gur Şad olduğunu qeyd edir. (bax: 1) Gur Şad əsil igid, köklərinə bağlı həqiqi bir türk, qanunları, törəni, Ana

Yasanı uca tutan ənənə davamçısı, xalqın mübarizə hərəkətində öncül, vəsiyyətnamə ilə ona verilən hakimiyyətdən imtina edəcək qədər gözütöx bir obrazdır. Yaxud ona İçgen xatunun planı ilə böhtan ataraq, həbs etsələr də, məhbəsin qapısı açıq qalanda Gur Şad həbsdən qaçmağı ağına gətirmir, “özünü günahkar sayan məhbəsdən qaçar” – deyə düşünür. Özünə və ədalətin təcəllisinə sonuna qədər inanan Gur Şad olduqca dürüst bir obrazdır. Bir sözlə, əsil baş qəhrəman, ideal xarakter kimi onu dəyərləndirmək olar. Bu, bir növ bizə klassik bədii ədəbiyyat nümunələrindəki baş qəhrəman tamamilə mükəmməl, səhvlərdən xali, idealizə olunmuş obrazdır. Həmçinin müdrik ağsaqqal Mubi Tərxan da, elinə və ocağına sadıqdır, vətəninə və millətini sevən, təmizlik, xanımlıq, saflıq təcəssümü olan Selcan da, ədaləti, təmənnsiz sevgisi ilə seçilən, əsil vətənpərvər övlad yetişdirən Banuçiçək də əsil baş qəhrəman xüsusiyyətləri daşıyırlar. Odur ki, bu obrazlar müsbət qəhrəman olmaqla klassik poeziya obrazlarını xatırladır, daha çox müəllifin arzularını, xəyallarını ifadə edir.

Obrazların daxili dünyasını incə psixologizmlərlə açan müəllif Qara xaqanı da, Dulu xaqanı da real biçimdə təsvir edir. Onlar ən adi insani eqolardan xali deyillər. Pyesdəki Mələk və Şeytan obrazları yolunu azmış, əqidəsini itirmiş, taxt iddiaları olan bu iki obrazın ətrafında təqdim edilir. Hər iki obraz əvvəlcə məkrli qadınlara – İçgen xatunla razılaşa da, hakimiyyət hərisliyi gözünü bürüsə də, hadisələrin gedişatı onlara dərs olur, əvvəl şeytanın yolu ilə getsələr də, ən sonda haqqın yoluna gəlirlər. Qara xaqanın həqiqəti anlaması gec baş verir, artıq ona görə hər şey üçün gecdir, Ulu Türk qanına sahib olması, qürurunu üzə çıxarır, qanla sahib olduğu qılıncı öz qanına boyayır. Qara xaqanın öz cəzasını öz əlləri ilə verməsi onun doğru yola qayıtması kimi qəbul edilir, dramaturji olaraq hadisə faciə səviyyəsinə çatmır; baş qəhrəman tərəfindən qətlə yetirilmir. Eyni motivi biz Dulu xanla da görürük. O da səhvlərindən dərs çıxarır, özünü layiq olmadan ələ keçirdiyi qılıncı öldürmək istəyir, onu bağışlayan və anlayanlar bu qətlə mane olur. Bu da bir növ arınma kimi xarakterizə edilə bilər. Dulu xan da inkişafda olan bir obrazdır, bununla da müəllif səhvlərdən dərs çıxarmağın mümkünlüyünü, gen yaddaşının sözünü gec-tez dediyini ifadə edir. Ola bilər, nəfsinə məğlub olan Dulu xan Gur Şada qarşı xoş duyğular bəsləməyərək hakimiyyəti Çinin dəstəyi ilə ələ keçirməyi qəbul edib. Lakin o, Çinin türkləri assimilyasiya etmək arzusunun fərqi vardıqda buna razı olmur; çinli ailələrin Ötükənə- Türkelinə yerləşdirilməsinə qarşı çıxır. O razı deyildir ki, türklər öz torpaqlarından, müstəqil xaqanlıqdan, ana dilindən, Ana Yasadan məhrum olsunlar.

Pyesdə təqdim olunan bir sıra ünsürlərdə qədim türk adətləri, ənənələri yer alır. İdarəçiliyin Ana Yasa ilə, divan məclisi, qurultayla və Türk törəsi ilə həyata keçirilməsi məqamını B.Vahabzadə əsərdə incə-incə işləyib təqdim edir. Qədim türk ənənələrindən olan “Ad vermə” mərasimi “Özümüzü kəsən qılınc” dramında da Gur Şadın övladına verilməsi səhnəsində təqdim olunur. Ad qoyma qədim türklərdə ona görə məxsusi rituallarla qeyd edilirdi ki, ad türklər üçün simvolik xarakter daşıyır, sakral hesab edilən adlar gizli tutular, onların mistik qüvvəyə sahib olması

düşünülərdi. Şu Tekinə Ötükənə qələbə ilə qayıtdığı üçün Gur Şad rütbəsi- adı verilir. Bu ənənə qədim Türk ənənəsi olub qəhrəmanlıq göstərən igidlərə ad verilməsi adəti ilə səsləşir. Həmin mərasim bizə “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanından məlumdur. Dastanda da ad verilən deyil, qazanılındır. Eynilə bu motivi biz Şu Tekinlə bağlı olaraq pyesdə görürük. Bu mərasimdə Banuçiçək Şu Tekinin yeni doğulmuş oğlunu gətirərək ona ad verməsini təklif edir. Gur Şad övladına özünün yox, böyük qardaşı Dulu xaqanın ad verməsini istəyir. Dulu xaqan körpəyə Kutluq-İltəriş adını verir. Bu isə adın ağsaqqal, böyük olan tərəfindən verilməsi motivi ilə paraleldir.

Dil məsələsi B.Vahabzadə yaradıcılığının ana xəttini təşkil edir. Dil təfəkkürün ifadə vasitəsi olub, xalqın mənəviyyatını yaşatmağa xidmət edir. Şəxsin hansı dildə danışması, yaxud ana dili kimi istifadə etməsi onun mənəviyyatına da təsirsiz ötürmədir. Odur ki, İçgen xatunun övladını Çində, çin dilində, o mədəniyyətdə böyütməsi əbəs deyildir. Fikrimizcə, Vahabzadənin vəliəhd olacaq şəxslərin hansı gəndən gəlməsi, ata xətti qədər ana xəttinin əhəmiyyətli olmasına diqqət çəkməyi əbəs deyildir. Müəllif bunu tarixdən çıxarılmalı olan bir dərs kimi təqdim edir. İgid Erkinin dilindən müəllif dil məsələsinə milli düşüncəyə, əqidəyə sahib olan bütün fərdlərin ürək sözlərini qələmə alır:

“**Erkin**- Onlar bizim torpaqlarımızı çoxdan işğal edib. İndi isə ruhumuzu, mənəviyyatımızı işğal etmək üçün çinliləri Ötükənə göndərir və elə bilir ki, Türkelinin əyanları öz övladları ilə Çin dilində qırıldatmağı şərəf bilir... Gənclərimiz çinlilər kimi geyinib-keçinir. Çin dilində danışır, onları yamsılayır.” [2/503]

“Kainatın yarandığı gündən bir əbədi mübarizə mövcuddur. Bu mübarizə xeyir və şərin, həyatla ölümün, ağla qaranın daimi mübarizəsidir. Bu əksliklərdən meydana çıxan ziddiyyətlər mütəmadi olaraq insan təfəkkürünü bu və ya digər formada məşğul etmişdir. Öz ilkin təsəvvürlərini bir çox psixoloji aktlarla bərabər, analogiya və antitezalar üzərində quran insan varlıqları, onu əhatə edən mühiti, ondakı ziddiyyətləri qarşı-qarşıya qoymaqla sanki özü üçün kəşf edir, müşkülləri müqayisədə aydınlaşdırır. Qədim insanın yaratdığı bədii ədəbiyyat nümunələri, ilkin incəsənət əsərlərinə belə bu mübarizənin təsiri duyulmaqdadır. “Avesta” başdan – başa xeyir və şərin mübarizəsi deyilmi?! Avestaya görə həyat xeyir allahı Hörmüzlə, şərin allahı Əhriman arasındakı əbədi mübarizədən, vuruşmadan ibarətdir. Müasir fəlsəfədə təfəkkürün mənbəyi adlandırılan əkslik anlayışı iki mənada–ziddiyyətin tərəflərini (məsələn: mənfi və müsbət, köhnə və yeni və s. kimi) və ziddiyyətin yüksək dərəcədə kəskinləşməsini ifadə etmək üçün işlədilir.” [5/174]

“Özümüzü kəsən qılınc”, yaxud “Göytürklər” pyesində B.Vahabzadə Mələk və Şeytan obrazlarını təqdim edir. Bu obrazlar teyf deyildir, real insan görkəmindədirlər. bu isə fikrimizcə, Şeytanın da Mələyin də son nəticədə İnsan olması düşüncəsi ilə əlaqədardır. Həmin motivi biz Şeytanın İçgen olan yerdə ona ehtiyac olmadığı qənaətində olduğunu söyləməsi məqamında da görürük. Bu əks xarakterlər insanın daxilində, düşüncəsində, əməlində inikas edir. Əvvəlcə qardaş qatili Qara xaqanla dialoqa girən Mələk və Şeytan, onun ölümündən sonra

hakimiyyət Dulu xaqanla mükamilədir. Və nə hikmədirsə, onlar Mələklə razılaşmayıb, Şeytanın fikirlərinə qane olurlar. Müəllif nisbilik düşüncəsinə də yer açır, Şeytanı bu şəkildə danışdırır:

“**Şeytan**- Xəyanət-sədaqət, düz-əyri, yalan-həqiqət! Bunlar hamısı insanın uydurduğu şərti şeylərdir. Sənin üçün düz olan şey, başqası üçün əyri sayıla bilər. uzağa niyə gedirsən, əmin Qara xan, Qara xaqan olmaq üçün İçgen xatunla əl-ələ verib doğmaca qardaşını zəhərləmədimi? Bu, Mələyə xəyanətdirsə, mənə sədaqətdir. O da məxluqdur, mən də... Çulo xaqanın ölümü bu gözəlçəyə görə şərdir, (*Mələyi göstərir*) amma bu ölüm Qara xana xeyir gətirdi, xaqan oldu.” [2/473]

Professor Aydın Dadaşov “Özümüzü kəsən qılınc”, yaxud “Göytürklər” pyesindəki vəsiyyətnamə, qolbaq, boyunbağını cansız rekvizit adlandırır, bunlardan dramaturqun məharətlə istifadə etdiyini bildirir. Biz bu siyahıya xaqanlıq qılıncını da əlavə edə bilərik. Əsərin ilk pərdəsində təqdim olunan **qılınc** əslində gücün, idarəçiliyin, ixtiyarın simvolik mənasını daşıyır. Şu-Tekin Türk elinə qazandırdığı zəfərlə dönür. Onun qarşılanma mərasimində atasının-xaqanın belində olmalı qılıncı əmisinin belində görməsi təəccübləndirir. Bu, hadisə müəllif tərəfindən epizodik olaraq təqdim edilsə də, dərin hikmət ehtiva edir. Bu, kiçik bir yanlışlıq deyil. Bu yerdəyişmə xəyanətin başlanğıcı, sübutu, hərisliyin simvoludur. Xaqanlıq və idarəetmə gücünə sahib olan bu qılınc özlüyündə xəyanətin silahına çevrildikdə əvvəl-axır xainin cəzasını da verəcəyi mesajını da verir. Şu-Tekin, yaxud Gur Şadın xatunu, Qara xaqanın qızı Selcan xatunun özünü məhz xaqanlıq qılıncı ilə öldürməsi də xüsusi məzmun daşıyır. Qadın fitnəsi ilə qardaş qətlinə əl qoymuş Qara xaqanın da intiharı həmin Göytürk dövlətinin qurucusu Bumin xaqana məxsus qılıncı baş tutur. Banuçiçəyin də fəryadla dediyi: “Öz qılıncımız niyə özümüzü kəsir, Göy Tanrı?” [2/495] sualının cavabı Selcanın, Qara xaqanın intiharındadır. Nə zaman ki, daxildə öz-özümüzə xəyanət edirik, o zaman qılıncımız da özümüzə, məsumumuza cəllad kəsilir. Bunun sübutunu Gur Şad və Dulu xanın müxtəlif ordu mövqelərində təsvir edildiyi səhnədə; birinin öz milli ordusunun önündə öz yurdunu qoruyarkən, digərinin isə düşmən ordusunun başında doğma yurda, qardaşa qənim olarkən bir daha görə bilərik. Həqiqət yoluna dönmən Dulu xan qılıncı əsil sahibinə - Gur- Şadın körpə oğlu İltərişə qaytarır. Fikrimizcə, onun qəyyumluğunun müdrik ağsaqqal Mubi-Tərxana verilməsi isə idrakın, aqlın, ənənənin, Ana Yasa və Türk qanunlarının qələbəsi kimi başa düşülməlidir. Həmçinin belə qənaətə gəlirik ki, Çulo xaqan keçmiş- ənənə və təcrübəni, əcdadları, onlardan qalan əmanətləri, Gur Şad indini- istiqlal mübarizəsini, doğru yoldan dönməzliyi, İltəriş isə gələcəyi- ümidi, işıqlı və saf, təmiz gələcək nəslə simvolizə edir. Səhnə əsəri boyunca müəllifin Ulu Türk xalqına, onun adətlərinə dərin sevginin şahidi oluruq. “Bəxtiyar Vahabzadə ənənəyə bağlı bir şair idi, “dünyada ənənəsiz heç nə yoxdur”, “deyən şair, zəngin irsi vasitəsilə kökə sədaqətli ənənələri gələcək nəsillərə ötürürdü. “Elin hər hansı adət və ənənəsi barədə fikir yürüdəndə ehtiyatlı olmaq lazımdır. Çünki bu adəti xalq elə-belə yaratmayıb. Bu adət min illər boyu yaşayıbsa, demək, onun yaşamağa haqqı var. Demək o forma deyil məzundur.” [4] Fikrimizcə, B.Vahabzadənin bu mövzuya

müraciət etməsi tarixdən dərs çıxarma, baş vermiş hadisələrin səbəb –nəticə analizinin aparılması, bütün zamanlarda qalib gəlmək üçün soykökə qayıtma, milli kimliyə sahib çıxma ehtiyacının fərqləndirilməsi ilə əlaqədardır. Akademik Nizami Cəfərov bu mənada yazırdı: “..Əvvəla B.Vahabzadə Azərbaycan tarixşünaslığı (bütövlükdə milli ictimai tərbiyə) üçün yeni mövzu olan qədim türk dövrünü (xüsusilə Göy türklərin) hərtərəfli öyrənmiş, müxtəlif hadisələrin çox zaman güclə sezilən əlaqələrini, siyasi-ideoloji münasibətlərin səbəblərini, dövrün sosial fəlsəfəsini dərk etmişdir. İkincisi, həmin tarixi öz əsərində dəyişmədən, onun harmoniyasını pozmadan, öz məqsədinə təməl təməldən canlandırmışdır...o müəllif (B.Vahabzadə-M.E.M) ki, Tarixə həqiqətən nümunə kimi yanaşır, Tarixi xaos kimi yox, kosmos kimi qəbul edir, Tarixdə məntiq görür, həmin müəllif tarixi heç zədələməz.” [1/301] Bir sözlə, “Göytürklər” dramı keçmiş zamandan törəyən, yazıldığı dövrə güzgü tutan, zamanın tələbi və milli ruhlu yazıçı əqidəsinin vəhdətindən doğan bir nəticədir. Əbəs yerə deyildir ki, əsərin sonunda səhnənin dərinliyindən səs gəlir:

“- Ey Türk! Silkə, özünə qayıt! Sən özünə qayıdanda böyük olursan.” [2/506] B.Vahabzadə əsəri Bilgə xaqanın fikirləri ilə bitirir, onun üzərinə digər fikir əlavə etməyə ehtiyac hiss etmir, bu isə bütün Türk Dünyasına əsrlər əvvəldən gələn bir çağırışdır.

**MATANAT ELDAR GIZI MUSTAFAYEVA
IN THE PLAY "THE SWORD THAT CUTS OURSELVES" BY
BAKHTIYAR VAHABZADE ("THE GOYTURKS") CLASSICAL
LITERARY AND HISTORICAL MANIFESTATIONS**

SUMMARY

Historical events occur that leave an indelible mark on the fate of every nation. Sometimes those events that happened are repeated like a cycle with regular changes in form and time. In this sense, Bakhtiyar Vahabzade's "The Sword that Cuts Ourselves" or "Goyturks" classicized literary and historical manifestations are elaborated on a wide scale. Deriving from the tradition that has already become a classic, learning from it has become a priority of the author's time and all times. The article analyzes the mother tongue, ethnogenesis, ancient national and ethnic customs and thought, the eternal struggle between Good and Evil, etc. issues that were included in the play "The Sword that Cuts Ourselves" or "Goyturks".

Key words: Bakhtiyar Vahabzadeh, "Goyturks" play, positive and negative heroes, cognition, classicism trend, Ötügen.

**МАТАНАТ ЭЛЬДАР ГЫЗИ МУСТАФАЕВА
КЛАССИЧЕСКИЕ ЛИТЕРАТУРНЫЕ И ИСТОРИЧЕСКИЕ
ПРОЯВЛЕНИЯ В ИГРЕ БАХТИЯРА ВАХАБЗАДЕ «МЕЧ, КОТОРЫЙ
РЕЗИТ СЕБЯ» («ГОЙТУРКИ»)**

РЕЗЮМЕ

Происходят исторические события, которые оставляют неизгладимый след в судьбе каждого народа. Иногда те события, которые произошли, повторяются как цикл с регулярными изменениями формы и времени. В этом

смысле широко развиты классические литературно-исторические проявления Бахтияра Вагабзаде «Меч, который режет себя» или «Гойтюрки». Выйдя из традиции, уже ставшей классической, обучение у нее стало приоритетом времени автора и всех времен. В статье анализируются родной язык, этногенез, древние национально-этнические обычаи и мышление, вечная борьба Добра и Зла и другие вопросы в пьесе «Саморезающийся меч» или «Гойтюрки».

Ключевые слова: Бахтияр Вагабзаде, пьеса «Гойтюрки», положительные и отрицательные герои, познание, направление классицизма, Отыюкен.

İstifadə edilmiş mənbələr

1. “Türk Dünyasının Bəxtiyarı” (Bəxtiyar Vahabzadənin həyatı, yaradıcılığı və ictimai fəaliyyəti haqqında məqalələr toplusu) (1-ci hissə) tərtib edən: Mail Dəmirlı. Bakı, “Təfəkkür”, 2002. 360 s.
2. Vahabzadə Bəxtiyar “Əsərləri”. 12 cildə. IX cild (1949-1959). Bakı, “Elm”, 2008. 612 s.
3. Aynur İbrahimova “Bəxtiyar Vahabzadənin “Özümüzü kəsən qılınc” əsərində milli yaddaş” [Elektron material]
<https://dilimizvarligimiz.az/b%C9%99xtiyar-vahabzad%C9%99nin-ozumuzu-k%C9%99s%C9%99n-qilinc-%C9%99s%C9%99rind%C9%99-milli-yaddas/> (baxılma tarixi: 14.05.2024)
4. Günəş Quliyeva “Bəxtiyar Vahabzadənin dramaturgiyasında türkçülük” (məqalə) “Akademik tarix və düşüncə” dərgisi. Prof. Dr. Kamil Veli Nerimanoglu'nun 75. Doğum Yılına Özel Armağan Sayısı, 2013 [Elektron material]
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2163683>
(baxılma tarixi: 10.05.2024)
5. Mətanət Mustafayeva “Bəxtiyar Vahabzadə poemalarında təzad poetik fiquru və fəlsəfi yanaşması” Humanitar Elmlərin Öyrənilməsinin Aktual problemləri (ali məktəblər arası elmi məqalələr məcmuəsi), №4. Bakı, 2017. S. 381
https://mutercim.az/wp-content/uploads/2021/12/Sbornik_2017-4.pdf
(baxılma tarixi: 10.05.2024)

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 03.06.2024

Çapa qəbul olunma tarixi: 28.06.2024

**Rəyçi: filologiya elmləri doktoru, professor Məhərrəm Qasımlı
tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur**